

ΤΗΣ ΧΑΡΑΣ ΚΕΦΑΛΙΔΟΥ*

Ο δρόμος για το brain gain παραμένει κλειστός

Η «ΔΙΑΡΡΟΗ εγκεφάλων» (brain drain) γιγαντώθηκε κατά τη διάρκεια της κρίσης και αποτελεί σήμερα στοίχημα για το αν και πώς θα ανακάμψει η χώρα πολιτικά, πολιτισμικά, οικονομικά. Η συνεχιζόμενη φυγή νέων επιστημόνων γίνεται τελικά ένα ιδιότυπο «βαρόμετρο» για τη χώρα μας, η δε επιστροφή τους είναι συνώνυμο της ανάπτυξης. Μιας ανάπτυξης όμως που πρέπει να προηγηθεί και δεν μπορεί να βασίζεται στις χρεοκοπημένες πρακτικές του παρελθόντος, στους «ευλογημένους» διορισμούς στο Δημόσιο, στα επιδόματα σε βάρος των φορολογουμένων, στην αποεπένδυση που υφίσταται σήμερα.

Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ έκθεση του ΟΟΣΑ περιγράφει γλαφυρά το μέγεθος του δράματος: εκτιμάται ότι μεταξύ 2008 και 2016 μετανάστευσαν 427.000 άτομα (διαΝΕΟσις, Νοέμβριος 2018). Η ταυτότητά τους; Νέοι, άνυπαιργοι, κάτοικοι αστικών κέντρων και υψηλής μόρφωσης. Τα τρία τέταρτα από αυτούς είναι πτυχιούχοι πανεπιστημίου (συνήθως πτυχιούχοι Ιατρικής ή πολιτεχνικών σχολών) και από αυτούς το ένα τρίτο είναι κάτοχοι μεταπτυχιακού ή και διδακτορικού τίτλου.

Η ΕΚΘΕΣΗ ΟΜΩΣ αποκαλύπτει και κάτι ακόμα [OECD (2018a) σελ. 244]: οι νέοι που εγκατέλειψαν την Ελλάδα επισίως πριν από το 2010 ανέρχονταν σε 40.000, ενώ μετά το 2016 ξεπερνούσαν τις 100.000! Η ενόχληση της μεγάλης φυγής είναι η απόδειξη της αποτυχίας της πολιτικής της κυβέρνησης ΣΥΡΙΖΑ - ΑΝΕΛ να ορθώσει ανάχωμα στο brain drain.

ΑΣ ΔΟΥΜΕ όμως το πρόβλημα και από μια άλλη οπτική. Κατά την περίοδο της κρίσης, η φυγή των επιστημόνων κόστισε περίπου 15 δισ. ευρώ. Τόσα ξόδεψαν κράτος και οικογένειες για να στηρίξουν την ολοκλήρωση των σπουδών τους. Και το ερώτημα είναι: Υπάρχουν κίνητρα για την επιστροφή τους; Πόσο εφικτό είναι αυτό; Ας εξετάσουμε τις απόψεις των ίδιων για το πώς βλέπουν το ενδεχόμενο επιστροφής τους (έρευνα ΣΕΒ, 16 Απριλίου - 30 Μαΐου 2018): το 31% δηλώνει αποφασισμένο να γυρίσει έπειτα από 10 χρόνια ή ίσως και ποτέ (!), το 32% σκέφτεται να γυρίσει έπειτα από 2-4 χρόνια και το 26% έπειτα από 5-10 χρόνια.

ΤΙ ΘΑ ΕΠΡΕΠΕ να γίνει, λοιπόν; Η σημερινή κυβέρνηση θα έπρεπε να εξαντλήσει όλες τις δυνατότητες και τους πόρους για

να γεφυρώσει το χάσμα ανάμεσα στην Ελλάδα και τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες. Αντί γι' αυτό, εμείς κατακυλάμε διαρκώς σε όλους τους αναπτυξιακούς δείκτες. Όσο κι αν προσπαθεί ο αρμόδιος αναπληρωτής υπουργός να ενισχύσει την έρευνα και την τεχνολογία -γιατί μπαίνουμε στη Δ' Βιομηχανική Επανάσταση-, η κυβέρνηση περί άλλα τυρβάζει. Το μέλλον που οραματίζεται για τη χώρα είναι διορισμοί στο Δημόσιο, επιδόματα μιας χρήσης -με τα χρήματα των φορολογουμένων, φυσικά-, ανάπτυξη με παλαιοκομματικές πρακτικές και συνειδητή εφαρμογή της ιδεολογικής πολιτικής της που τσακίζει τη μεσαία τάξη.

ΜΕ ΒΑΡΙΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ και θηριώδη προτογενή πλεονάσματα, ο δρόμος για το brain gain παραμένει κλειστός. Ακόμα και το δικαίωμα αυτοί οι νέοι άνθρωποι να ψηφίζουν στις εκλογές πετάγεται στο καλάθι των αχρήστων, καθώς προηγούνται άλλες ανάγκες για τη με κάθε τρόπο πολιτική επιβίωση της κυβέρνησης.

ΑΣ ΕΠΑΝΕΛΘΟΥΜΕ όμως στο ερώτημα: Τι θα έπρεπε να γίνει, λοιπόν; Την απάντηση δίνει ο Κωνσταντίνος Δασκαλάκης, καθηγητής του MIT, που τόσα κολακευτικά γράφονται στον ελληνικό και διεθνή Τύπο για την προσωπικότητα και τις σπουδαίες επιδόσεις του: «Εγώ, όπως και πολλοί άλλοι Έλληνες που είμαστε στο εξωτερικό, είμαστε έτοιμοι να βοηθήσουμε τη χώρα. Αλλά για να γίνει αυτό, πρέπει να υπάρξουν οι κατάλληλες δομές. Επιτυχημένοι επιστήμονες και επιχειρηματίες που βρίσκονται έξω θέλουν πραγματικά να βοηθήσουν... θα γυρνούσαν, αρκεί να μην γινόταν δύσκολη η ζωή τους».

ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ, μεγάλες αλήθειες κρύβονται σε απλές φράσεις. Η αγορά εργασίας πρέπει να δώσει κίνητρα δημιουργικής απασχόλησης, η επιχειρηματικότητα να ενθαρρυνθεί, οι αγορές να ανοίξουν για τη χώρα, αλλά, παράλληλα, να παταχθούν η διαφθορά και η έκπτωση των θεσμών. Δεν είναι τυχαίο ότι το 44% αυτών που ξενιτεύονται θεωρεί την έλλειψη αξιοκρατίας και τη διαφθορά βασικές αιτίες!

ΑΝ ΔΗΜΙΟΥΡΓΗΘΟΥΝ προϋποθέσεις επιστροφής, η χώρα θα ωφεληθεί τα μέγιστα, γιατί θα υπάρξει μια άλλη δυναμική στο δημογραφικό, θα επιστρέψουν άνθρωποι στην πιο παραγωγική τους ηλικία με εμπειρία, γνώσεις, προοπτικές, ανοιχτούς ορίζοντες, έχοντας υιοθετήσει καλές πρακτικές από τις χώρες όπου έζησαν. Αυτό βοηθά την κοινωνία να κινηθεί πιο δημιουργικά, πιο γρήγορα στην κατανόηση και τις προκλήσεις των καιρών.

ΑΣ ΤΟΥΣ ΔΩΣΟΥΜΕ κίνητρα επιστροφής! Αλλά με μια άλλη πολιτική, εμπνευσμένη, παραγωγική, ανοιχτή στα νέα, παγκοσμιοποιημένα δεδομένα. Οχι μίζερη, ανακόλουθη, αντιαναπτυξιακή. Εκεί θα κριθεί το στοίχημα για όλους μας.

νεχίζεται αμείωτο. Η πολιτεία όμως αδιαφορεί. Ούτε καν σοβαρά και εμπειριστατώμενα στατιστικά στοιχεία δεν ενδιαφέρθηκε να συλλέξει και να καταγράψει. Ποιοι φεύγουν; Πού πάνε; Πώς αποκαθίστανται επαγγελματικά έξω; Παραμένουν σε επαφή με την Ελλάδα ή αποκόπτονται; Αυτή η αδιαφορία εντάσσεται στη συνολική ανικανότητα και την αδυναμία ανάληψης πρωτοβουλιών που διακρίνει την απερχόμενη κυβέρνηση σε όλους τους τομείς της δημόσιας πολιτικής. Δεν μπορούμε να συνεχίσουμε έτσι. Μια χώρα ηλικιωμένων, ανειδίκευτων εργατών και μεταναστών χαμηλών προσόντων δεν έχει μέλλον.

ΓΙΑ ΤΗ ΝΕΑ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ η αντιμετώπιση του brain drain αποτελεί πρώτη προτεραιότητα. Κλειδί είναι, βέβαια, η οικονομική ανάπτυξη. Ομως, ακόμα κι αν δεν είναι εφικτό να αναστραφεί μονομιάς η φυγή, χρειάζονται άμεσα μέτρα για τη διατήρηση ή και ανάκτηση των δεσμών μας με τους απόδη-

μους. Να μετατρέψουμε το brain drain σε brain gain. Να προστατεύσουμε και να διατηρήσουμε τους δεσμούς αυτών των επιστημόνων και επαγγελματιών με την Ελλάδα, με προοπτική να επιστρέψουν πολλοί από αυτούς μόνιμα. Το όφελος θα είναι πολλαπλό. Δεν είναι μόνο ότι θα ανακτήσουμε το ανθρώπινο δυναμικό μας ως έθνος. Αλλά και ότι η περαιτέρω γνώση και η εμπειρία που απέκτησαν αυτοί οι άνθρωποι κατά τις σπουδές και την εργασία τους στο εξωτερικό θα αξιοποιηθούν για την ανάπτυξη και την πρόοδο της πατρίδας μας.

ΟΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ για τη μετατροπή του brain drain σε brain gain πρέπει, σε πρώτη φάση, να δώσουν έμφαση έστω στην προσωρινή ή περιοδική επάνοδο των αποδήμων. Να δοθούν κίνητρα και να δημιουργηθούν προγράμματα στις επιχειρήσεις και στους άλλους φορείς του ιδιωτικού τομέα, αλλά και στο Δημόσιο, όπου είναι εφικτό, ώστε οι άνθρωποι αυτοί να μπορούν να έρχονται και να απασχολούνται τουλάχιστον κατά διαστήματα στην Ελλάδα. Να μας μεταφέρουν έτσι την τεχνολογία και την εμπειρία τους του εξωτερικού. Να τους βοηθήσουμε να μας βοηθήσουν. Ωστε και οι ίδιοι να παραμείνουν προσδεμένοι στην πατρίδα, με προοπτική μόνιμης επιστροφής όταν το επιθυμήσουν, αλλά και η χώρα να ωφεληθεί σημαντικά.

Δεν μπορούμε να συνεχίσουμε έτσι. Μια χώρα ηλικιωμένων, ανειδίκευτων εργατών και μεταναστών χαμηλών προσόντων δεν έχει μέλλον

* Καθηγήτρια της Νομικής Σχολής Αθηνών, π. Πρύτανη του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, Βουλευτής Επικρατείας της Νέας Δημοκρατίας

Δεν είναι τυχαίο ότι το 44% αυτών που ξενιτεύονται θεωρεί την έλλειψη αξιοκρατίας και τη διαφθορά βασικές αιτίες!

* Βουλευτής Δράμας της Δημοκρατικής Συμπράταξης και Μέλος της Διαρκούς Επιτροπής Μορφωτικών Υποθέσεων της Βουλής